

ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»
Факультет автоматизації виробництва та цифрових технологій
Кафедра цифрових технологій та проектно-аналітичних рішень

АВТОРЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи

на здобуття освітнього ступеня магістра

за підсумками виконання
освітньо-професійної програми
«Бізнес-процеси та операційна ефективність»
За спеціальністю 051 Економіка

**на тему: «Забезпечення операційної ефективності на підставі
визначених можливостей оптимізації витрат в галузі
сталевиробництва при змінах ринкових умов»**

Здобувач

С.О. Федоров

Запоріжжя 2025

Кваліфікаційною магістерською роботою є рукопис.

Робота виконана у Технічному університеті «МЕТІНВЕСТ
ПОЛІТЕХНІКА» на кафедрі Металургії, матеріалознавства та
організації
виробництва.

Керівник:

Терешко Юлія Володимирівна
к.е.н., доцент ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ
ПОЛІТЕХНІКА»

Захист відбудеться 19 лютого 2025 р. о 17:00 год на засіданні
екзаменаційної комісії (посилання на Тімс).

Електронна версія автореферату розміщена в Інституційному
репозитарії ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ
ПОЛІТЕХНІКА» 19 лютого 2025 р.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Актуальність даної теми обумовлена необхідністю адаптації підприємств металургійної галузі до сучасних викликів. Оптимізація витрат є одним із ключових підходів для підвищення ефективності використання ресурсів, забезпечення стабільності роботи підприємства в умовах нестабільного ринку та покращення фінансових результатів. Застосування сучасних методів управління витратами, таких як Lean Production, ABC-аналіз, автоматизовані системи управління, дозволяє підприємствам ефективніше використовувати свої ресурси.

Мета дослідження - поглиблення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій забезпечення операційної ефективності підприємств сталевиробництва на підставі визначених можливостей оптимізації витрат при змінах ринкових умов

Поставлена мета обумовлена вирішенням взаємозалежних **завдань** таких як:

- розкрити сутність підходів до формування системи управління витратами з метою підвищення рівня операційної ефективності на підприємствах;

- дослідити сутність, різновиди та характеристики витрат на підприємствах сталевиробництва;

- узагальнити основні підходи до формування системи управління витратами на підприємствах сталевиробництва;

- проаналізувати операційну діяльність підприємства ПАТ «Запоріжсталь» у розрізі структури та динаміки витрат;

- діагностувати специфіку системи управління витратами підприємства ПАТ «Запоріжсталь»;

— оцінити основні показники операційної діяльності підприємства ПАТ «Запоріжсталь» у розрізі структури та динаміки витрат;

— обґрунтувати напрями оптимізації витрат ПАТ «Запоріжсталь»;

— запропонувати рекомендації щодо забезпечення операційної ефективності ПАТ «Запоріжсталь» на підставі визначених можливостей оптимізації витрат при змінах ринкових умов.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення операційної ефективності підприємств сталевиробництва в умовах оптимізації витрат.

Предметом є сукупність теоретичних, методологічних та прикладних аспектів забезпечення операційної ефективності підприємствах сталевиробництва на підставі оптимізації витрат.

Теоретичне значення магістерського дослідження полягає у систематизації та узагальненні теоретичних підходів до управління витратами на промислових підприємствах, а також у розробці сучасних моделей оптимізації витрат з метою підвищення операційної ефективності.

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягають у наступному:

— розроблено рекомендації щодо підвищення операційної ефективності ПАТ "Запоріжсталь" на підставі визначених можливостей оптимізації витрат при змінах ринкових умов.

Практичне значення дослідження полягає у розробці рекомендацій щодо підвищення операційної ефективності ПАТ "Запоріжсталь" на підставі визначених можливостей оптимізації витрат при змінах ринкових умов. Запропоновані заходи можуть бути використані як для вдосконалення внутрішніх процесів підприємства, так і для адаптації його стратегії до змін у зовнішньому середовищі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 118 сторінок, включаючи 17 таблиць, 13 рисунків та 59 джерел літератури.

ОСНОВНА ЧАСТИНА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто теоретичні аспекти управління витратами, проаналізовано основні підходи до оптимізації витрат та їх роль у забезпеченні операційної ефективності підприємств. Висвітлено методи зниження витрат, такі як Lean Production, ABC-аналіз, впровадження інформаційних систем управління витратами та застосування сучасних технологій автоматизації.

Автоматизація обліку витрат займає центральне місце в сучасній системі управління витратами. Використання ERP-систем забезпечує прозорість і точність обліку, що сприяє зменшенню ризиків помилок і прискорює прийняття управлінських рішень. Така інтеграція дозволяє підприємствам ефективно розподіляти ресурси та досягати стратегічних цілей.

Розробка та впровадження системи управління витратами базується на дотриманні принципів орієнтації на стратегічні цілі, гнучкості та адаптивності. Чітка структура, інтеграція з іншими компонентами менеджменту та розподіл відповідальності між підрозділами сприяють ефективності управлінської системи. Важливим аспектом є взаємозв'язок між управлінням витратами та операційною діяльністю підприємства. Оптимізація витрат не лише знижує собівартість продукції, але й дозволяє інвестувати в інновації, підвищуючи якість продукції та конкурентоспроможність на ринку.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проведено аналіз фінансово-економічного стану ПАТ "Запоріжсталь".

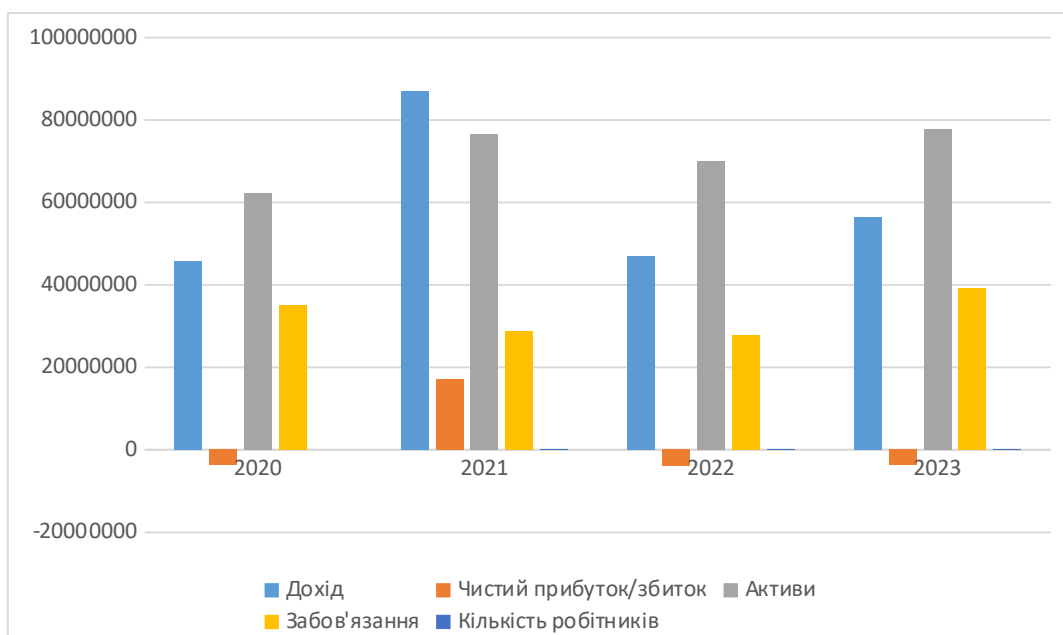

Рисунок 1 – Фінансовий стан підприємства

Аналіз системи управління витратами та операційної ефективності ПАТ «Запоріжсталь» у період 2021–2023 років свідчить про суттєві зміни у фінансовому стані підприємства, викликані внутрішніми та зовнішніми чинниками. Зокрема, за останні три роки спостерігалось значне зниження чистого доходу від реалізації продукції на 35,15%, що відображає вплив економічної нестабільності, воєнних дій, обмежень на експорт та змін у макроекономічному середовищі. Водночас у 2023 році дохід зріс на 20,2% порівняно з 2022 роком, що є ознакою часткової стабілізації ринкової діяльності та адаптації підприємства до змін.

Аналіз динаміки витрат показує, що найбільші зміни відбулися у структурі собівартості реалізованої продукції, яка скоротилася на 35,15%, що свідчить про ефективне управління виробничими витратами. Паралельно адміністративні витрати зменшилися на 22,42%, що демонструє успішну оптимізацію управлінських процесів. Витрати на збут, навпаки, зросли на 11,45%, що можна пояснити необхідністю адаптації логістичних процесів і впровадження нових

маркетингових стратегій. Суттєве зростання інших операційних витрат на 126,11% потребує глибшого аналізу, оскільки воно може свідчити про збільшення витрат на підтримку виробничих процесів або зміну фінансової політики підприємства. Водночас фінансові витрати знизилися на 10,7%, що говорить про успішну стратегію щодо скорочення боргового навантаження.

Аналіз операційної ефективності свідчить про загальну тенденцію до зниження витратомісткості, хоча вона залишається досить високою. У 2021 році загальна витратомісткість підприємства становила 80,98%, у 2022 році вона зросла до 98,03%, що фактично означало роботу на межі беззбитковості. У 2023 році цей показник дещо знизився до 92,21%, що свідчить про часткове відновлення фінансової стабільності, але також вказує на необхідність подальшого вдосконалення витратної політики.

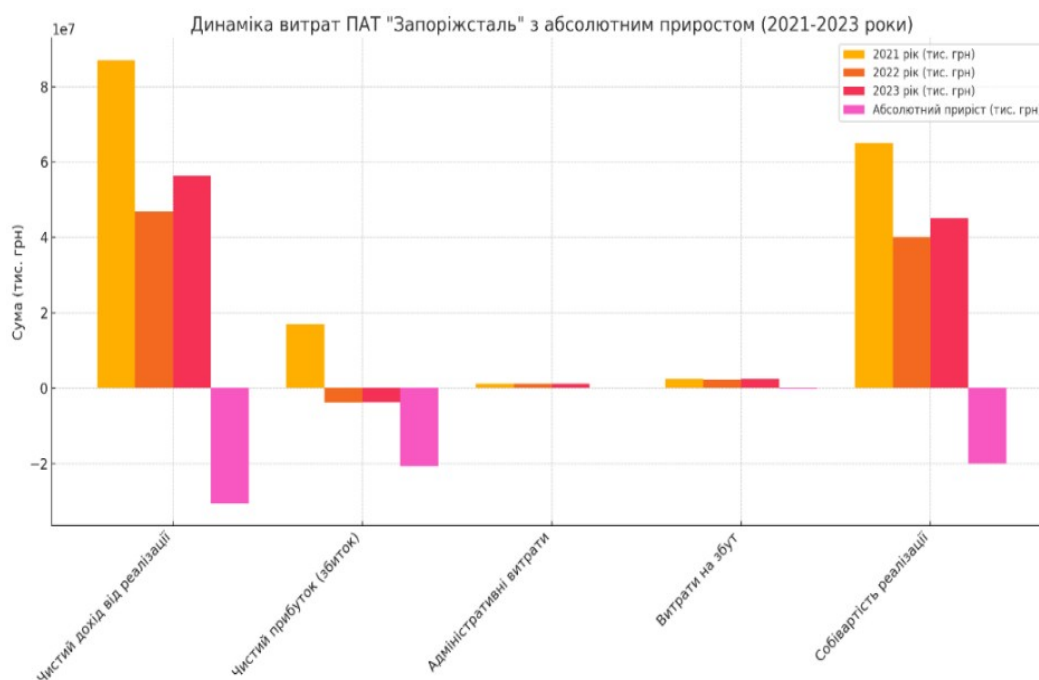

Рисунок 2 – Динаміка основних видів операційних витрат ПАТ «Запоріжсталь» у 2020–2023 рр., тис. грн.[21]

Для подальшого покращення фінансового стану підприємства необхідно здійснити комплекс заходів щодо оптимізації витрат. Зокрема, доцільно продовжувати зниження собівартості продукції шляхом впровадження енергоефективних технологій, автоматизації виробничих процесів та раціонального використання матеріалів. Оптимізація витрат на збут можлива за рахунок удосконалення маркетингових стратегій, покращення логістичних процесів та розширення партнерської бази. Диверсифікація доходів стане важливим чинником для підвищення фінансової стійкості, що передбачає розширення асортименту продукції, вихід на нові ринки та активізацію співпраці з міжнародними партнерами.

У третьому розділі запропоновано заходи для покращення управління витратами на ПАТ "Запоріжсталь". Розроблено програму оптимізації витрат, що включає реструктуризацію короткострокових зобов'язань (необхідність переведення частини короткострокових кредитів у довгострокові фінансові інструменти, що дозволить знизити ризик дефолту та забезпечити стабільний грошовий потік для підприємства), залучення альтернативних джерел фінансування (передбачає отримання кредиту від міжнародних фінансових організацій (IFC, ЄБРР) на 3 млрд грн під 7-8% річних, що суттєво знизить вартість обслуговування боргу), оптимізацію фінансових потоків та зменшення витрат (передбачає скорочення операційних витрат на 5-7% за рахунок автоматизації процесів та оптимізації закупівель, що дозволить заощадити до 2,5 млрд грн на рік). Проведено економічне обґрунтування запропонованих заходів та розраховано можливий фінансовий ефект від їх реалізації.

ВИСНОВКИ

1. Застосовані методи аналізу дозволили отримати об'єктивну картину стану витрат і оцінити можливості їхньої оптимізації. Горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності виявив, що найбільшу частку витрат становлять матеріальні витрати (65,3% від загальної собівартості продукції), енергетичні витрати (12,8%) та адміністративні витрати (9,2%).
2. Проведений коефіцієнтний аналіз показав, що показник операційної рентабельності за аналізований період знизився з 7,8% у 2021 році до 4,1% у 2023 році, що свідчить про зниження ефективності використання ресурсів.
3. Аналіз за методом ABC дозволив визначити, що найбільші витрати підприємство несе на закупівлю сировини та матеріалів, а також на логістичні витрати. 75% витрат припадає на категорію «А», що свідчить про високу концентрацію витрат у певних ключових напрямках, які потребують детального контролю та оптимізації.
4. Застосування методу XYZ-аналізу дало змогу оцінити стабільність споживання ресурсів, що стало основою для рекомендацій щодо оптимізації закупівельної політики.
5. На основі проведеного аналізу запропоновано комплекс заходів з оптимізації витрат, що передбачає реструктуризацію короткострокових зобов'язань (необхідно перевести частину короткострокових кредитів у довгострокові фінансові інструменти, що дозволить знизити ризик дефолту та забезпечити стабільний грошовий потік для підприємства), залучення альтернативних джерел фінансування (передбачається отримання кредиту від міжнародних фінансових організацій (IFC, ЄБРР) на 3 млрд грн під 7-8%

річних, що суттєво знизить вартість обслуговування боргу), оптимізацію фінансових потоків та зменшення витрат (передбачається скорочення операційних витрат на 5-7% за рахунок автоматизації процесів та оптимізації закупівель, що дозволить заощадити до 2,5 млрд грн на рік).

6. Встановлено, що загальний економічний ефект від реалізації запропонованих заходів протягом трьох років оцінюється в 1,2–1,5 млрд грн. Це дозволить підприємству підвищити операційну ефективність, зменшити фінансові ризики та покращити рівень рентабельності. Операційна рентабельність після реалізації запропонованих заходів може зрости з 4,1% до 7,5–8%, що наблизить підприємство до рівня ефективності провідних компаній галузі.

ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Федоров С.О., Терешко Ю.В. Особливості оптимізації витрат сталевиробництва в умовах зміни стійкості бізнесу та військового стану, Міжнародна наукова конференція "MININGMETALTECH 2024 - Гірничо-металургійний сектор: інтеграція бізнесу, технологій та освіти": матеріали конференції (28-29 листопада 2024 р., м. Рига, Латвійська Республіка). Рига, Латвія: "Baltija Publishing", 2024, С.303-307, DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-506-8-100>

АНОТАЦІЯ

Федоров Сергій Олександрович. Забезпечення операційної ефективності на підставі визначених можливостей оптимізації витрат в галузі сталевиробництва при змінах ринкових умов – кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра економіки за спеціальністю 051 «Економіка». – ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», м. Запоріжжя, 2025.

Актуальність теми дослідження кваліфікаційної роботи зумовлена необхідністю забезпечення стабільного розвитку підприємств металургійної галузі шляхом оптимізації витрат в умовах динамічних змін ринкового середовища. Високий рівень виробничих витрат та нестабільність ринкових умов значно впливають на операційну ефективність підприємств галузі, що вимагає застосування сучасних методів управління витратами.

У роботі проведено аналіз фінансово-економічного стану ПАТ «Запоріжсталь» за 2021–2023 роки, визначено основні проблеми, що впливають на операційну ефективність підприємства, зокрема високу собівартість продукції та значні адміністративні витрати. Обґрунтовано напрями оптимізації витрат, включаючи впровадження автоматизованих систем управління витратами, Lean Production, ABC-аналізу та удосконалення закупівельної політики. Запропоновано програму зниження витрат та проведено розрахунок її економічного ефекту.

Дослідження має теоретичне та практичне значення, оскільки його результати можуть бути використані для покращення операційної ефективності металургійних підприємств України в умовах ринкових коливань.

Ключові слова: ОПЕРАЦІЙНА ЕФЕКТИВНІСТЬ, ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ, МЕНЕДЖМЕНТ ВИТРАТ, УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ, LEAN PRODUCTION, ЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ, СТАЛЕВИРОБНИЦТВО.

ABSTRACTS.

Fedorov Sergii. Ensuring operational efficiency based on the identified opportunities for cost optimization in the steel industry under changing market conditions - qualification work as a manuscript.

Qualification work for the degree of Master of Economics, specialty 051 "Economics." - LLC "TECHNICAL UNIVERSITY 'METINVEST POLYTECHNICA', Zaporizhzhia, 2025.

The relevance of the topic of the qualification work is due to the need to ensure the stable development of metallurgical enterprises by optimizing costs in the face of dynamic changes in the market environment. The high level of production costs and the instability of market conditions significantly affect the operational efficiency of enterprises in the industry, which requires the use of modern cost management methods.

The paper analyzes the financial and economic condition of Zaporizhstal PJSC for 2021-2023, identifies the main problems affecting the operational efficiency of the enterprise, in particular, high production costs and significant administrative expenses. The directions of cost optimization are substantiated, including the introduction of automated cost management systems, Lean Production, ABC analysis, and improvement of procurement policy. A cost reduction program is proposed and its economic effect is calculated.

The study has theoretical and practical significance, as its results can be used to improve the operational efficiency of Ukrainian metallurgical enterprises in the context of market fluctuations.

Keywords: OPERATIONAL EFFICIENCY, COST OPTIMIZATION, COST MANAGEMENT, FINANCIAL MANAGEMENT, LEAN PRODUCTION, ECONOMIC STRATEGY, STEEL PRODUCTION.